ולבסוף מכיל. בלא ברכה משום דבטינן תרי מטולין: **ומבטל ליה.** לטעם מצה דאורייתא: **שפיר כורכן בבת אחת.** פסח מצה ומרור: **וכר לפקדש כסלו.** זכר למה שהיה עושה הלל בזמן שבהמ"ק קיים שהיו אוכלים פסחיהם: **צריך נטילת ידים.** משום המשקין שהידים שניות וכל תורה אור (רש"י) הפסל בתרומה מטמא משקין וכו': צריך

רשב"ם

ולבסוף מכיל. בלא ברכה משום דבטי' תרי מטולי: **מצה כורכן עם דאורייתא ומרור דרבנן.** ומטמא מפרש בשילה פירקין (דף קכ.): **מפיגו נמי כו'.** דכיון דכי הדדי נינהו סלהו קיום מצות נינהו ולא מבטלי אהדדי: **ומבטל ליה.** לטעם מצה דאורייתא: **כורכן בבת אחת.** (מצה) פסח מצה ומרור טורכן בכרך אחד כמו בגמי (עירובין דף קג:): **יפלגוהו.** כל אחד בפני עצמו מדלא כתיב יאכלו (לחמו) ואכלו ידענא דלפסח קאי דכתיב לעיל ואכלו את הבשר: **מתקיף לה רב חסדא.** ומיהו תולקין עליו חבריו כרבי יוחנן אבל מהכא לא שמעינן: **ופשטא דלא מיפסר סילבסא לא כסלו ולא כרבנן.** דהא רבנן דברייתא מודו להלל דכריכה נמי שפיר דמי אבל ר' יוחנן קאמר דפליגי עליה דרבנן לגמרי ליה להו כריכה כלל: **מברך.** אמצה לחודא כו': **וכר לפקדש כסלו.** כמו שהיה עושה הלל בזמן שבית המקדש קיים שהיו אוכלים פסחים: **כל שטיבולו במשקין.** כגון ירק בכותח לו בחומץ צריך נטילת ידים משום משקה שהידים שניות וכל הפסל את התרומה מטמא משקים להיות תחלה: צריך

מתקיף לה רב חסדא לאחר שמילא כריסו הימנו חזר ומברך עליה אלא אמר רב חסדא מעיקרא מברך עליה בורא פרי האדמה, ועל אכילת מרור ואכיל ולבסוף אכיל אכילת חסא בלא ברכה, בסורא עבדי כרב הונא, ורב ששת בריה דרב יהושע עביד כרב חסדא *והלכתא כוותיה דרב חסדא, ורב אחא בריה דרבא מהדר אשאר ירקות לאפוקי נפשיה מפלוגתא, אמר רבינא אמר לי רב משרשיא בריה דרב נתן הכי אמר הלל *משמיה דגמרא לא ניכרוך איניש מצה ומרור בהדי הדדי וניכול משום דסביר לן *מצה בזמן הזה דאורייתא ומרור דרבנן ואתי מרור דרבנן ומבטיל ליה למצה דאורייתא - ואפילו למ"ד מצות אין מבטלות זו את זו' ה"מ דאורייתא בדאורייתא או דרבנן בדרבנן אבל דאורייתא ודרבנן אתי דרבנן ומבטיל ליה לדאוריית', מאן תנא *דשמעת לי' מצות אין מבטלות זו את זו? הלל היא *דתניא אמרו עליו על הלל שהיה כורכן בבת אחת ואוכלן שנאמר °על מצות ומרורים יאכלוהו' אמר [א] רבי יוחנן תולקין עליו חבריו על הלל דתניא יכול יהא כורכן בבת אחת ואוכלן כדרך שהלל אוכלן תלמוד לומר [ב] על מצות ומרורים יאכלוהו' אפילו זה בפני עצמו בפני עצמו מתקיף לה רב אשי אי הכי מאי "אפילו" אלא אמר רב אשי האי תנא הכי קתני יכול לא יצא בהו ידי חובתו יא"כ כורכן בבת אחת ואוכלן כדרך שהלל אוכלן תלמוד לומר "על מצות ומרורים יאכלוהו" אפילו זה בפני עצמו השתא דלא איתמר הלכתא לא כהלל ולא כרבנן מברך על אכילת מצה ואכיל והדר מברך על אכילת מרור ואכיל והדר אכיל מצה וחסא בהדי הדדי בלא ברכה זכר למקדש כהלל. אמר רבי אלעזר אמר רב אושעיא כל שטיבולו במשקה צריך נטילת ידים אמר רב פפא שמע מינה האי חסא צריך

מתקיף לה רב חסדא לאחר שמילא כריסו כו'. רב חסדא נמי גרסה דסבר כר"ל דבעי כוונה לעפ"כ סבר דאין כאן לברך במיטבול שני כיון שכבר מילא כריסו דאי סבר אין צריכות כוונה ה"ל למימר בהדיא דנפיק במיטבול ראשון ואם יברך במיטבול שני הויא ברכה לבטלה ולא צריך רב חסדא להחזורי לאחר ירקי ומברך לרב חסדא במיטבול ראשון על אכילת מרור לא נפיק אלא במיטבול שני אחר מצה °מועלת הברכה שבירך במיטבול ראשון לטיבול שני מאחר שאכל ממנו מעט במיטבול ראשון מידי דהוה אברכת שופר דמברך אתקיעות דיסיבה ומועלת ברכה לתקיעות שבעמידה שהם עיקר ונעשית על סדר ברכות, והשתא כל אלו אמוראי סברי דבעי כוונה וסתמא דמסדר הש"ס סבר הכי מדאילטריך לפסוק ככב חסדא, ואי אין צריכות כוונה פשיטא דלא יברך במיטבול שני דאפילו לא בירך במיטבול ראשון נפק ביה ואי יברך במיטבול שני הויא ברכה לבטלה, ולית הלכתא כוותיה, דלקבוה דשמואל דאית ליה בפרק ראוהו ב"ד (י"ה דף כה:) אין צריכות כוונה דקאמר בכפלו ואכל מצה יצא' ומוקי לה בכפלוהו פרסיים והתם לא מייתי מאכלו בלא מקבוין משום דלעבי אכילה לא בעינן כוונה בולי אמי' כמו בתפלה ותקיעה, ומש"ה נמי לא מייתי הכא ברייתות דהתם דבעו כוונה, דגבי תפלה ותקיעה בעי כוונה מפי כלפריסיים: **ודרך** אכיל חסא בלא ברכה. ונראה דאין צריך לברך בפה"מ אע"ג דהגדה היי הפסק כדפריסים לעיל ולא מיפסר בברכה של טיבול ראשון מ"מ ברכת המוציא פוטרתן דהוה להו דברים הבאים בתוך הסעודה מחמת הסעודה שהרי ירקות גורמין הלב וקרי ליה נמי למרור פרפרת הפת וכן אמר בכילד מברכין (ברכות ל' מב.) בירך על הפת פטר את הפרפרת פרפר' היינו דברים הממשיכים האכילה כגון דגים קטנים ותמרים וירקות והיו רגילים לאוכלם בתוך הסעודה בין מאכל למאכל ולכך פטר את הפרפרת לפי שבא לעורר שעל ידי כך אוכל יותר ואין לומר דפרפרת היינו דבר שבא ללפת בו את הפת דהא הוי בכלל הא דקתני התם המברך על העיקר ופוטר את הטפילה וקאמר נמי רבי חייא פת פוטרת כל מיני מאכל ורב פפא נמי פסיק התם הלכתא דברים הבאים תוך הסעודה מחמת הסעודה והיינו הפרפרת כדפי' אין מטעונין ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם שלא מחמת הסעודה תוך הסעודה כגון חאגים ועגבים שאינן באין להמשיך המאכל ולא ללפת אלא להטעם צריכין ברכה לפניהם ולא לאחריהם אחר הסעודה אפילו פרפרת מטעונין ברכה בין לפניהם בין לאחריהם וה"ר יוסף טוב עלם כתב בסדרו למה שאר ירקות באין בתחלה לפטור חזרת מברכה דחוייה לה וליתא דהא משום היכירא באין יולא שייך כאן חביטת אלא בתרי מילי ועוד דרב חסדא מברך שהיקון אחזרת ועוד דמשמע דלא פטר ליה פת ושמא אינו מחשיבו פרפרת הפת כיון שאינו אוכל ממנו אלא כזית: **אתי** מרור דרבנן ומבטל למצה דאורייתא. וכל שכן דאי לא הוי מרור אפי' מדרבנן דמבטל להמצה כדמשמע לקמן והא דשרי בהקומץ (מנחות דף כג:) מצה מתובלת לא אתו בשמים ומבטלו למצה דאין מן הבשמים כי אם דבר מוגע *ודלא כאותן שאסרו מצה מתובלת בשם רש"י אף בימים אחרונים משום דמחמעי לה: **אלא** אמר רב אשי. אין נראה כפירוש הקונטרס דמשבח רב אשי מילתיה דרבי יוחנן שהרי מוד להגיה הברייתא אפילו לאסר כמו שאתו מגיהין כמה ברייתות מלשבח דברי ר' יוחנן אלא רב אשי מתקיף אבני ישיבה דמפרשי דתולקין רבנן ואסרי לכרוך דא"כ מאי אפילו אלא רבנן סברי דבכל ענין מצוהן בין ע"י כריכה בין כל אחד לבדו ופליגי אהלל דמצריך לכרוך ונקטי רבנן אפילו משום הלל וא"ת מנא לן דסבר הלל דאין מבטלות דילמא שאני הכא דגלי קרא ועוד הא לרבנן נמי אין מבטלות דהא אם כרכן נמי יצא וי"ל מדסבר דלכתחלה יש לו לכרוך ובדיעבד נפיק כי לא כריך אם כן בעלמא אין מבטלות דאי מבטלות א"כ אילטריך קרא הכא להתיר כריכה ולומר דהכא לא מבטלי והלכך לרבנן דמוקי קרא בדיעבד שמעינן דבעלמא מבטלות ושאני הכא דגלי קרא: **אלא** מברך אמצה ואכיל ומברך אמרור כו'. אם היה כורך שניהם יחד אחלה היה אתי מרור דרבנן ומבטל למצה ואם היה אוכל מצה בלא מרור אחלה כשהיה כורכן אחר כך אתי מצה דרשות ומבטל מרור דרבנן ומיהו לי' היה קיימא לן בהלל הוה עבדינן הכי מצה לחודא והדר מצה ומרור בכריכה כיון שצריך לעשות מדרבנן מצות כריכה בהלל הוה דרבנן ודרבנן: **כל** שטיבולו במשקה צריך נטילה. פי' בקונ' אע"ג דקי"ל (חולין דף קו.) הנוטל ידיו לפירות ה"ז מגסי הרוח כיון דאיכא משקין וקי"ל (פרה פ"ח משנה ז) כל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחלה הוה להו הכך פירות כמו נהמא וצריך ליטול כמו בנהמא ואין נראה לפרש כן דאם כן כי פריך למה לי נטילת ידים הא לא נגע ומאי נפקא מינה אפילו אי לא נגע כיון דסוף סוף אכיל משקה המטובל לא גרע מאוכל מחמת מאכיל דבעי נטילת ידים *ועוד וכי לא ידע המקשה דאיכא למיתם דילמא נגע כדאמר רב פפא ונראה דנטילה דהכא לא משום קדושה ונקיות כמו בנהמא אלא משום שלא ימאס המשקין להיות תחלה ויהא אסור לשתותן ולפסול את גופו כדתנן בפ"ב דחולין (דף לג.) השותה ולא יצא מהן דם כו' הא יצא מהן דם לא אין נאכלין בידים מסוכנות ואמר נמי בסדר הסיבה (*ברכות דף מג.) הביאו להן יין כל אחד טובל ידו אחת פי' שלא ימאס היין ויפסול גופו והתם סגי ביד אחת

אבל

עין משפט נר מצוה

עטז א מיי' פ"ח מהל' מלה סלכה יב סמג עשין מל טוש"ע ח"מ סי' תעה סעיף ב:

פ ב מיי' שם סלכה ו טוש"ע שם סעיף ח:

פא ג מיי' שם סלכה ח ופ"ז מהל' ברכות סלכה ח סמג שם ועשין כז טוש"ע ח"מ סי' תמג סעיף ו וסי' קנח סעי' ד [רב אלפס ברכות פ"מ דף מה. ובנה"מ פ' כל הכשר סי' יו"ד]:

רבינו חננאל

מבטלות מבטלות אי אית לן כ"ר מצה ומרור - טיהלת הלל בבר לאקדש

מברך אחורת מעיקרא בורא פרי האדמה ועל אכילת מרור ובסוף אוכל חזרת בלא ברכה והלכתא כרב חסדא. רב אחא מהדר אשאר ירקי לאפוקי נפשיה מפלוגתא: **אמר רבא** לא ניכול איניש מצה ומרור בהדי הדדי דסבר' לן (מצה) [דמרור] בזמן הזה דרבנן ואתי מרור דרבנן ומבטל מצה דאורייתא ואפי' למאן דאמר מצות אין מבטלות זו את זו ה"מ דאורייתא דאורייתא כגון מצה ומרור בזמן שבית המקדש קיים דתרוייהו מדאורייתא אבל בזמן הזה דמרור דרבנן הוא לא. מאן תנא דאמר מצות אין מבטלות זו את זו הלל דתניא אמרו עליו על הלל שהיה כורך המרור על המצה ואוכלו בבת אחת כו' אמר ר' יוחנן תולקין עליו חבריו על הלל דתניא יכול לא יהא אדם יוצא ידי חובתו בפסח אלא אם כן כורכן בבת אחת מצה ומרור ואוכל כדרך שהלל אוכלן ת"ל על מצות ומרורים יאכלוהו [אפי'] זה בפני עצמו וזה בפני עצמו השתא דלא אתמר הלכתא לא כרבנן ולא כהלל מברך אמצה לחודיה ואכיל ומברך אמרור לחודיה ואכיל והדר כריך ליה למרור אמצה ואכיל לחו בבת אחת בלא ברכה זכר למקדש כהלל: **אמר ר' אושעיא** כל **שטיבולו** במשקין צריך נטילת ידים אמר רב פפא שמע מינה מדקתני מרור צריך נטילת ידים

נושא נטילת ידים צ"ל טיבולו במשקה מבנה

△ מימרות דר' פפא

מדקתני מרור צריך נטילת ידים מרור דרבנן מבטל מצה דאורייתא

הגהות מהר"ב רנשבורג

[א] בגמ' אמר ר' יוחנן תולקין עליו חבריו על הלל. כ"כ עיין ביאור סוגיין ולשון רש"י ותוספות בש"ת שער אחריים סי' נ"ח נ"נ נ"ד וכש"ת בית יעקב סי' ס"ח כאורך מאד וכמדומה שכולם שמו אחר הלנת לשון הרז"ה והרמב"ן בספר המלחמות בסוגיין ישר"ה: [ב] שם תלמוד לומר על מצות ומרורים יאכלוהו. נמחקו תיבות על מצות ומרורים וכ"כ [מצות על מרורים] כנ"ל לפרש"י ד"ה יאכלוהו והכן ודו"ק:

מסורת השס"

גליון השס"

תוס' ד"ה מתקיף לה ר"מ וכו' מוצלת שכיר הברכה שכיר בטיבולה ראשון. עי' לקמן קד ע"א תוס' ד"ה בא מרוגס: שם ד"ה והדר מכיל וכו' ולא שייך כאן מכילות. עי' ברכות לפ ע"ב תוס' ד"ה הכל מודים:

[ופ"ע תוספות זכתים עת.ד"ה אלא ותוספות מנחות כג.ד"ה אלא נמ"ד]

[חולין קו:]

[עי' מ"ש תוס' שם ד"ה כל אחד כו' ותוס' תגיגה יח: ד"ה המטל]